

JOŽE FAGANEL

Liturgistu
dr. Marijanu Smoliku v spomin
(1928–2017)

Slovenska kulturna javnost bo, dokler bo sploh obstajala, dolgovala izjemno hvaležnost duhovniku profesorju Marijanu Smoliku za skoraj nepredstavljivo delo, ki ga je s tihim, sistematičnim in nenehnim delom v več kot šest desetletjih svojega skoraj devet desetletij trajajočega življenja opravil s svojo vztrajno skrbjo za »knjige« kot del knjižnic, od osebnih do javnih, in za jezikovni in govorni izraz bogoslužja v Cerkvi na Slovenskem po drugem vatikanskem koncilu, ki temelji na vrhunski ravni liturgične znanosti, večstoletnem izročilu in umetniškem čutu za »besedo«.

Marijan Smolik je kot nekak slovenski sv. Jožef – Božjemu Sinu ni bil oče, ampak vseživljenjski očetovski skrbnik – kar treh slovenskih knjižnic: spomeniške *Semeniške knjižnice*, ustanovljene v 1701. letu, znanstvene *Knjižnice Teološke fakultete Univerze v Ljubljani* in *pastoralne Škofijske knjižnice*. Vse tri bogate knjižnice so danes na dveh lokacijah ob vznožju ljubljanskega gradu, oddaljene dobrih sto metrov. Na tem odseku živahnega trgovalnega središča si najpogosteje srečeval »knjižničarja« Smolika na njegovi »poti na delovišča«. Zanje je deloval v vlogi bibliotekarja v najširšem pomenu izraza, ko je skrbel za njihov fond, klasificiranje, dopolnjevanje in raziskovanje. Popisal in obdelal je 30 inkunabul in 7000 najbolj dragocenih enot *Semeniške knjižnice*. Ob njih je tudi v NUK-u popisal zlasti rokopise verskih pesmi vse do leta 1810, iz česar je nastala njegova monumentalna doktorska disertacija na ljubljanski

teološki fakulteti. Dragoceno gradivo je predstavil širši javnosti z vodnikom *Semeniška knjižnica* (1975 in 2010), z osebno razlago pa neštetim skupinam obiskovalcev, ki so se po pol stoletja javne ignorance v njej kar trli. Nobeni skupini, tudi najmlajših dijakov ni odrekel gostoljubja.

Duhovnik Marijan Smolik, posvečen leta 1955, se je strokovno usmeril na področje bogoslužja in postal vrhunski, mednarodno priznani strokovnjak in profesor liturgike na ljubljanski teologiji, kjer je poučeval od leta 1965 do 1990 in še po upokojitvi do leta 2003. Študente je oskrbel s temeljitimi, informativnimi in preglednimi, večinoma »ciklostiranimi« učeniki (*Liturgika, pregled krščanskega bogoslužja*, Mohorjeva Celje 1995, kot prava knjižna izdaja t. i. *skript*).

Stroke *liturgika* prof. Smolik ni pojmoval površinsko, kot neka-ko obredno tehniko ali pravilnik, ampak je izhajal iz gesla *liturgia theologia prima*. Priljubljeni predavatelj je imel vodilno vlogo od 1970 do 1976 kot dekan in prodekan.

Ob vzpostavitvi bogoslužja v slovenščini z odločitvijo cerkvenega zbora je presegel sicer vlogo formalnega skrbništva in postal dejanski oče sodobne besedne in glasbene liturgije v slovenščini. Nalogo mu je poveril poznejši beograjski nadškof prof. dr. Franc Perko, skupaj s skrbjo za prevajanje koncilskih dokumentov v slovenščino, kar je z vso natančnostjo dokončal božji služabnik prof. dr. Anton Strle (*Koncilski odloki*, Ljubljana 1980, 2004). Marijan Smolik je izhajal s stališča, da bo za uspešno obnovo bogoslužja »koristno, če se bomo duhovniki pripravili na vztrajno, potrpežljivo in dolgotrajno delo, da bomo mogli ljudem [...] vračati smisel za svete obrede ter jih po njih voditi k Bogu« (*Zbornik ob 80-letnici Marijana Smolika*, 2008, str. 31). S sodelavci je poskrbel za misal in celotna obredna besedila v duhu koncila in njegove teologije, od prevodov do natisa (1970–1979).

Posegal je tudi na področje cerkvene vokalne glasbe in koordiniral nastajanje pesmaric (*Slavimo Gospoda*, Celje, prvič 1988 isl.) z liturgičnega vidika.

Poznal je evropsko in posebej slovensko liturgično izročilo, o čemer je predaval doma in po svetu. Omenimo zlasti njegov delež pri znanstvenokritični izdaji *Brižinskih spomenikov* (SAZU, Ljubljana 1992, 1993) in mednarodnem simpoziju (*Spokorni del bogoslužja v času Brižinskih spomenikov*, Ljubljana, 1996). Zato je samoumevno, da je postal član mednarodnih strokovnih združenj s področja liturgičnih znanosti (Arbeitsgemeinschaft der katholischen Liturgiedozenten, od 1965).

Kako bi duhovnik kulturnik »knjigoljub«, kar je bil Marijan Smolik, mogel pri svojem delovanju obiti najstarejšo slovensko založbo, Celjsko Mohorjevo družbo? Nemogoče! Saj mu je bila »mohorska« knjiga kot edincu v učiteljevi družini zlasti pri selitvah v vojnem času nekakšna nadomestna sestra, ki je umirjala nemirna najstniška leta in ga najbrž pripeljala v duhovniške vode, ko se je po maturi na Klasični gimnaziji v Ljubljani (1949), po krajšem zaporu, vojaški službi in enem letu študija matematike odločil za vstop v ljubljansko semenišče.

Pri Celjski Mohorjevi je opravljal vodilne nepoklicne funkcije: od tajnika (1982–1991) do podpredsednika (1995), pozneje odbornika in častnega člana (2004). Ko se je Celjska Mohorjeva izmaknila iz sicer blagega, a hromečega primeža samoupravnega sodelovanja s člani SZDL v njenem glavnem odboru v sedemdesetih letih, je Marijan Smolik skromno odigral odločilno vlogo prenove s svojim temeljitim delom. Poskrbel je za tehten prikaz dejstev o zgodovini celjske veje Mohorjeve za obdobje 1919–1995, ko se je z izjavo vseh treh Mohorjevih 8. julija 1992 v koroškem Bilčovsu zasvetlikala možna združitev treh vej mogočnega Slomškovega vseslovenskega knjižnega drevesa. V kolofonu ta »modra« knjiga (*Družba sv. Mohorja*, Celje, Celovec, Gorica 1996, kakor tudi njena skromna predhodnica iz leta 1992) sicer ne navaja, da je njen avtor Smolik, a iz kazala izhaja prav to. Faktografskemu orisu novejše zgodovine po prvi svetovni vojni sledi popis vseh knjig po letih in vsaki mohorski veji posebej, ki sta mu dodani še abecedni kazali avtorjev in naslovov. Pač spet izkazan posluš bibliotekarja za najrazličnejše možne uporabnike! Odkril je med drugim, da je

precejšen del dragocenega arhiva na sedežu Celjske Mohorjeve nepovratno zaplenila UDBA.

Sledilci kulturne zgodovine in krščanstva na Slovenskem pa ne bodo nikdar mogli prezreti prenovljene monumentalne leksikalne monografije na 5.000 straneh *Leto svetnikov I–V* (1999–2001). Za prenovo in dopolnitve je z njemu lastno temeljitostjo poskrbel v vlogi skromnega »urednika«. To vlogo bi sodobni rod tudi skromnejših akademskih strokovnjakov zanesljivo pretvoril vsaj v »soavtorja«. S tem svojim delom se je Smolik izkazal kot strokovnjak nove discipline – hagiografije – evropskih razsežnosti, kar so opazila tudi mednarodna tovrstna strokovna združenja in ga sprejela v svojo sredo. Uporabnost monografije se izkaže s konceptom in dodatki, ki jih lahko zagotovi res samo izkušeni bibliotekar vsem vrstam uporabnikov, tudi najzahtevnejšim.

Smolikovo temeljitost in zavezanost preverjenim dejstvom so zaznali uredniki dveh najpomembnejših naših leksikalnih del – *Slovenska enciklopedija* (Mladinska knjiga) in *Slovenski biografski leksikon* (SAZU), kjer je bil nepogrešljivi »dobavitelj« tehtnih gesel za področje *verstvo*.

Vse do nedavna je vsaj od leta 1983 za Mohorjevo urejal monumentalno zbirko *Cerkveni očetje*, v kateri so izhajali prevodi s komentarji najstarejšega krščanskega slovstva. Marijan Smolik se s svojim življenjskim delovanjem uvršča v znamenito linijo slovenskih »knjižničarjev«, dobrotnikov slovenske kulture: Jerneja Kopitarja, Matije Čopa in Franceta Kidriča.